

Zbiór Orzeczeń

WYROK TRYBUNAŁU (pierwsza izba)

z dnia 13 grudnia 2018 r.*

Odwołanie – Skarga o odszkodowanie i zadośćuczynienie – Artykuł 340 akapit drugi TFUE –
Przewlekłość postępowania w dwóch sprawach rozpatrywanych przez Sąd Unii Europejskiej –
Naprawienie szkody, jaką skarżące miały ponieść – Szkoda majątkowa – Koszty gwarancji bankowej –
Związek przyczynowy – Odsetki za opóźnienie – Szkoda niemajątkowa

W sprawach połączonych C-138/17 P i C-146/17 P

mających za przedmiot dwa odwołania w trybie art. 56 statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, wniesione, odpowiednio, w dniach 17 i 22 marca 2017 r.,

Unia Europejska, reprezentowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, reprezentowany przez J. Inghelrama oraz Á.M. Almendrosa Manzana, działających w charakterze pełnomocników (C-138/17 P),

wnosząca odwołanie,

w której pozostałymi uczestnikami postępowania są:

Gascogne Sack Deutschland GmbH, dawniej Sachsa Verpackung GmbH, z siedzibą w Wiedzie (Niemcy),

Gascogne SA, z siedzibą w Saint-Paul-lès-Dax (Francja),

reprezentowane przez adwokatów F. Puela i E. Duranda,

skarżące w pierwszej instancji,

Komisja Europejska, reprezentowana przez C. Urracę Caviedesa, S. Noëgo oraz F. Erlbachera, działających w charakterze pełnomocników,

interwenient w pierwszej instancji,

oraz

Gascogne Sack Deutschland GmbH, z siedzibą w Wiedzie,

Gascogne SA, z siedzibą w Saint-Paul-lès-Dax,

reprezentowane przez adwokatów F. Puela i E. Duranda (C-146/17 P),

wnoszące odwołanie,

* Język postępowania: francuski.

w której pozostałymi uczestnikami postępowania są:

Unia Europejska, reprezentowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, reprezentowany przez J. Inghelrama oraz Á.M. Almendrosa Manzana, działających w charakterze pełnomocników,

strona pozwana w pierwszej instancji,

Komisja Europejska,

interwenient w pierwszej instancji,

TRYBUNAŁ (pierwsza izba),

w składzie: R. Silva de Lapuerta (sprawozdawca), wiceprezes, pełniący obowiązki prezesa pierwszej izby, J.C. Bonichot, E. Regan, C.G. Fernlund i S. Rodin, sędziowie,

rzecznik generalny: N. Wahl,

sekretarz: A. Calot Escobar,

uwzględniając pisemny etap postępowania,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 25 lipca 2018 r.,

wyduje następujący

Wyrok

- 1 W swoich odwołaniach Unia Europejska z jednej strony i Gascogne Sack Deutschland GmbH oraz Gascogne SA z drugiej strony wnoszą o częściowe uchylenie wyroku Sądu Unii Europejskiej z dnia 10 stycznia 2017 r., Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska (T-577/14, EU:T:2017:1) (zwanego dalej „zaskarżonym wyrokiem”), w którym Sąd zasądził od Unii Europejskiej zapłatę na rzecz Gascogne odszkodowania w wysokości 47 064,33 EUR z tytułu szkody majątkowej poniesionej przez tę spółkę w wyniku naruszenia rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach, w których zapadły wyrok z dnia 16 listopada 2011 r., Groupe Gascogne/Komisja (T-72/06, niepublikowany, EU:T:2011:671) i wyrok z dnia 16 listopada 2011 r., Sachsa Verpackung/Komisja (T-79/06, niepublikowany, EU:T:2011:674) (zwanymi dalej łącznie „sprawami T-72/06 i T-79/06”), jak również zapłatę zadośćuczynienia w kwocie 5000 EUR na rzecz Gascogne Sack Deutschland i zadośćuczynienia w kwocie 5000 EUR na rzecz Gascogne z tytułu szkody niemajątkowej, jaką spółki te odpowiednio poniosły wskutek rzeczzonego naruszenia, i oddalił skargę w pozostałym zakresie.

Okoliczności powstania sporów

- 2 Pismami złożonymi w sekretariacie Sądu w dniu 23 lutego 2006 r., po pierwsze, Sachsa Verpackung GmbH, obecnie Gascogne Sack Deutschland, i po drugie, Groupe Gascogne SA, obecnie Gascogne, wniosły, każda z nich odrębnie, skargi na decyzję Komisji C(2005) 4634 z dnia 30 listopada 2005 r. dotyczącą postępowania na podstawie art. [101 TFUE] (sprawa COMP/F/38.354 – Worki przemysłowe) [zwaną dalej „decyzją C(2005) 4634”]. W owych skargach skarżące żądały zasadniczo stwierdzenia przez Sąd nieważności tej decyzji w zakresie, w jakim ich dotyczyła, lub – posiłkowo – obniżenia kwoty grzywny nałożonej na skarżące.

- 3 Sąd oddalił te skargi wyrokiem z dnia 16 listopada 2011 r., Groupe Gascogne/Komisja (T-72/06, niepublikowanym, EU:T:2011:671) i wyrokiem z dnia 16 listopada 2011 r., Sachsa Verpackung/Komisja (T-79/06, niepublikowanym, EU:T:2011:674).
- 4 Pismami złożonymi w dniu 27 stycznia 2012 r. Gascogne Sack Deutschland i Groupe Gascogne wniosły odwołania od wyroku z dnia 16 listopada 2011 r., Groupe Gascogne/Komisja (T-72/06, niepublikowanego, EU:T:2011:671) i wyroku z dnia 16 listopada 2011 r., Sachsa Verpackung/Komisja (T-79/06, niepublikowanego, EU:T:2011:674).
- 5 Wyrokami z dnia 26 listopada 2013 r., Gascogne Sack Deutschland/Komisja (C-40/12 P, EU:C:2013:768) i z dnia 26 listopada 2013 r., Groupe Gascogne/Komisja (C-58/12 P, EU:C:2013:770) Trybunał oddalił te odwołania.

Postępowanie przed Sądem i zaskarżony wyrok

- 6 Pismem złożonym w sekretariacie Sądu w dniu 4 sierpnia 2014 r. Gascogne Sack Deutschland i Gascogne wystąpiły przeciwko Unii Europejskiej, reprezentowanej przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, ze skargą na podstawie art. 268 TFUE, żądając naprawienia szkody, którą spółki te miały ponieść wskutek przewlekłego postępowania przed Sądem w sprawach T-72/06 i T-79/06.
- 7 W zaskarżonym wyroku Sąd orzekł, co następuje:
 - „1) Unia Europejska, reprezentowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jest zobowiązana do zapłaty odszkodowania w wysokości 47 064,33 EUR na rzecz spółki Gascogne z tytułu szkody majątkowej poniesionej przez ową spółkę w wyniku naruszenia rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach [T-72/06 i T-79/06]. Odszkodowanie to zostanie zrewaloryzowane poprzez doliczenie odsetek wyrównawczych naliczonych od dnia 4 sierpnia 2014 r. do dnia ogłoszenia niniejszego wyroku, według stopy rocznej inflacji ustalonej przez Eurostat (urząd statystyczny Unii Europejskiej) w państwie członkowskim, w którym rzeczona spółka ma swoją siedzibę.
 - 2) Unia Europejska, reprezentowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jest zobowiązana do zapłaty odszkodowania w wysokości 5000 EUR na rzecz Gascogne Sack Deutschland GmbH i odszkodowania w wysokości 5000 EUR na rzecz Gascogne tytułem naprawienia szkody niemajątkowej, którą każda z tych spółek poniosła z powodu naruszenia rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06.
 - 3) Każde z odszkodowań, o których mowa w pkt 1 i 2, zostanie powiększone o odsetki za zwłokę naliczone od dnia ogłoszenia niniejszego wyroku do dnia całkowitej spłaty, zgodnie ze stopą procentową stosowaną przez Europejski Bank Centralny (EBC) do podstawowych operacji refinansujących, powiększoną o dwa punkty procentowe.
 - 4) W pozostałym zakresie skarga zostaje oddalona.
 - 5) Unia Europejska, reprezentowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zostaje obciążona, poza własnymi kosztami, kosztami poniesionymi przez Gascogne Sack Deutschland i Gascogne w związku z zarzutem niedopuszczalności, który doprowadził do wydania postanowienia z dnia 2 lutego 2015 r., Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska (T-577/14, niepublikowane, EU:T:2015:80).
 - 6) Gascogne Sack Deutschland i Gascogne z jednej strony i Unia Europejska, reprezentowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, z drugiej strony pokrywają własne koszty w sprawach wszczętych skargami, które doprowadziły do wydania niniejszego wyroku.

7) Komisja Europejska pokrywa własne koszty”.

Żądania stron

- 8 W odwołaniu w sprawie C-138/17 P Unia Europejska wnosi do Trybunału o:
- uchylenie pkt 1 sentencji zaskarżonego wyroku;
 - oddalenie jako bezzasadnego przedstawionego w pierwszej instancji przez Gascogne Sack Deutschland i Gascogne żądania zasądzenia kwoty 187 571 EUR z tytułu strat, jakie spółki te miały ponieść w wyniku zapłaty dodatkowych kosztów gwarancji bankowej po upływie rozsądnego terminu;
 - obciążenie Gascogne Sack Deutschland i Gascogne kosztami postępowania.
- 9 Gascogne Sack Deutschland i Gascogne wnoszą do Trybunału o:
- oddalenie odwołania i
 - obciążenie Unii Europejskiej kosztami postępowania.
- 10 Komisja Europejska wnosi do Trybunału o uwzględnienie odwołania w całości.
- 11 W odwołaniu w sprawie C-146/17 P Gascogne Sack Deutschland i Gascogne wnoszą do Trybunału o:
- uchylenie w części zaskarżonego wyroku;
 - wydanie, zgodnie z żądaniami wnoszących odwołanie, w ramach przysługującego Trybunałowi nieograniczonego prawa orzekania, ostatecznego orzeczenia w przedmiocie rekompensat finansowych za szkody majątkowe i niemajątkowe poniesione przez wnoszące odwołanie;
 - obciążenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej kosztami postępowania.
- 12 Unia Europejska wnosi do Trybunału o:
- oddalenie odwołania w części jako bezskutecznego i w części jako bezzasadnego, a w każdym razie jako bezzasadnego;
 - obciążenie wnoszących odwołanie kosztami postępowania.
- 13 Postanowieniem prezesa pierwszej izby z dnia 17 kwietnia 2018 r. sprawy C-138/17 P i C-146/17 P zostały połączone na potrzeby przedstawienia opinii i wydania wyroku.

W przedmiocie odwołań

- 14 Na poparcie odwołania w sprawie C-138/17 P Unia Europejska podnosi trzy zarzuty.
- 15 Odwołanie w sprawie C-146/17 P opiera się na siedmiu zarzutach.

W przedmiocie pierwszego zarzutu odwołania w sprawie C-138/17 P

Argumenty stron

- 16 W ramach zarzutu pierwszego Unia Europejska, wnosząca odwołanie w sprawie C-138/17 P, twierdzi, że Sąd, uznając, iż istnieje wystarczająco bezpośredni związek przyczynowy między naruszeniem rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06 a stratą poniesioną przez Gascogne w wyniku zapłaty kosztów gwarancji bankowej w okresie odpowiadającym przekroczeniu tego terminu, naruszył prawo przy dokonywaniu wykładni pojęcia „związek przyczynowy”.
- 17 W szczególności Unia Europejska uważa, że Sąd oparł się na błędnym założeniu, iż decyzja o ustanowieniu gwarancji bankowej zostaje podjęta wyłącznie w jednym określonym momencie, mianowicie w momencie podjęcia „decyzji pierwotnej” o ustanowieniu tej gwarancji. Skoro jednak obowiązek zapłaty grzywny istniał przez cały czas trwania postępowania przed sądami Unii, a nawet po tym okresie, gdyż grzywna nie została uchylona, skarżące w pierwszej instancji miały możliwość zapłacenia grzywny i wykonania w ten sposób obowiązku, który spoczywał na nich w tym zakresie. Zważywszy, że skarżące miały możliwość zapłacenia grzywny w każdej chwili, ich samodzielna decyzja o zastąpieniu tej zapłaty gwarancją bankową jest decyzją o charakterze ciągłym, podtrzymywaną przez nie przez cały czas trwania postępowania. W konsekwencji rozstrzygającą przyczyną poniesienia kosztów gwarancji bankowej jest samodzielna decyzja skarżących o niezapłaceniu grzywny i o zastąpieniu tej zapłaty gwarancją bankową, a nie naruszenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia.
- 18 Komisja popiera argumenty przedstawione przez Unię Europejską.
- 19 Gascogne Sack Deutschland i Gascogne, będące drugą stroną postępowania odwoławczego w sprawie C-138/17 P, podnoszą po pierwsze, że Sąd słusznie nie zastosował w niniejszym przypadku orzecznictwa wynikającego w szczególności z wyroku z dnia 21 kwietnia 2005 r., Holcim (Deutschland)/Komisja (T-28/03, EU:T:2005:139, pkt 121–123), a także z postanowienia z dnia 12 grudnia 2007 r., Atlantic Container Line i in./Komisja (T-113/04, niepublikowanego, EU:T:2007:377, pkt 39, 40), ponieważ okoliczności faktyczne niniejszej sprawy różnią się w istotny sposób od okoliczności spraw objętych rzeczonym orzecznictwem, jak Sąd stwierdził w pkt 121 zaskarżonego wyroku, a po drugie, że wyrok ten scharakteryzował w wymagany prawem sposób istnienie związku przyczynowego między uchybieniem popełnionym przez Sąd a szkodą poniesioną przez Gascogne.
- 20 Ponadto Gascogne Sack Deutschland i Gascogne podkreślają, że fakt, iż Unia Europejska podważa samą zasadę naprawienia szkody, wykluczając wszelką poniesioną przez nie szkodę, podczas gdy w wyrokach z dnia 26 listopada 2013 r., Gascogne Sack Deutschland/Komisja (C-40/12 P, EU:C:2013:768) i z dnia 26 listopada 2013 r., Groupe Gascogne/Komisja (C-58/12 P, EU:C:2013:770), Trybunał sam potwierdził zarówno nadmiernie długi czas trwania postępowania, jak i zasadę istnienia szkody wynikającej z tego nadmiernie długiego czasu, stanowi „nadużycie proceduralne”.
- 21 Gascogne Sack Deutschland i Gascogne wnoszą więc o oddalenie tego zarzutu.

Ocena Trybunału

- 22 Należy przypomnieć, że – jak Trybunał już podkreślił – przesłanka dotycząca związku przyczynowego przewidziana w art. 340 akapit drugi TFUE wymaga istnienia wystarczająco bezpośredniego związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy zachowaniem instytucji Unii a szkodą, związku, którego udowodnienie należy do skarżącego, tak że zarzucane zachowanie powinno być decydującą przyczyną szkody (postanowienie z dnia 31 marca 2011 r., Mauerhofer/Komisja, C-433/10 P, niepublikowane, EU:C:2011:204, pkt 127 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 23 Tak więc w celu ustalenia istnienia bezpośredniego związku przyczynowo-skutkowego pomiędzy zachowaniem zarzucanym Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej a podnoszoną szkodą należy zbadać, czy naruszenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06 jest decydującą przyczyną powstania szkody wynikającej z zapłaty kosztów gwarancji bankowej w okresie odpowiadającym przekroczeniu tego terminu.
- 24 Należy zauważyć w tym względzie, że w ramach skargi o odszkodowanie wniesionej przeciwko Komisji, w szczególności celem zwrotu kosztów gwarancji, które skarżący ponieśli w celu uzyskania zawieszenia wykonania decyzji o odzyskaniu odnośnych refundacji, które to decyzje zostały później uchylone, Trybunał orzekł, że gdy decyzja nakazująca zapłatę grzywny przewiduje możliwość ustanowienia gwarancji w celu zabezpieczenia tej płatności, wraz z odsetkami za opóźnienie, do czasu rozstrzygnięcia skargi na tę decyzję, szkoda, którą stanowią koszty ustanowienia gwarancji, nie wynika z rzeczony decyzji, ale z podjętej przez samego zainteresowanego decyzji o ustanowieniu gwarancji zamiast natychmiastowego wypełnienia obowiązku zapłaty. W tych okolicznościach Trybunał stwierdził, że między zachowaniem zarzucanym Komisji a podnoszoną szkodą nie istnieje żaden bezpośredni związek przyczynowy (zobacz podobnie wyrok z dnia 28 lutego 2013 r., Inalca i Cremonini/Komisja, C-460/09 P, EU:C:2013:111, pkt 118, 120).
- 25 W pkt 121 zaskarżonego wyroku Sąd uznał natomiast, że związek między przekroczeniem rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06 a zapłatą kosztów gwarancji bankowej w okresie, który odpowiadał temu przekroczeniu, nie mógł zostać przerwany przez pierwotną decyzję Gascogne o niedokonaniu natychmiastowej zapłaty grzywny nałożonej w decyzji C(2005) 4634 oraz o ustanowieniu gwarancji bankowej.
- 26 W szczególności, jak wynika z pkt 119 i 120 zaskarżonego wyroku, dwiema okolicznościami, na których Sąd oparł się, aby dojść do wniosku przedstawionego w pkt 121 tego wyroku, są, po pierwsze, okoliczność, że w chwili, gdy Gascogne ustanowiła gwarancję bankową, naruszenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia było niemożliwe do przewidzenia, spółka ta zaś mogła zasadnie oczekiwać, iż skargi zostaną rozpatrzone w rozsądnym terminie, a po drugie, okoliczność, że przekroczenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia miało miejsce po podjęciu przez Gascogne pierwotnej decyzji o ustanowieniu rzeczony gwarancji.
- 27 Jednakże obie okoliczności wskazane przez Sąd w pkt 119 i 120 zaskarżonego wyroku nie są właściwe, by móc stwierdzić, że związek przyczynowy pomiędzy naruszeniem rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06 a szkodą poniesioną przez Gascogne w wyniku zapłaty kosztów gwarancji bankowej w okresie odpowiadającym przekroczeniu tego terminu nie mógł zostać przerwany decyzją tego przedsiębiorstwa o ustanowieniu rzeczony gwarancji.
- 28 Byłoby tak bowiem jedynie w przypadku, gdyby utrzymanie gwarancji bankowej miało charakter obowiązkowy, tak że przedsiębiorstwo, które wniosło skargę na decyzję Komisji nakładającą na nie grzywnę i które postanowiło ustanowić gwarancję bankową, aby nie wykonywać niezwłocznie tej decyzji, nie miało prawa, przed datą wydania wyroku w ramach postępowania wszczętego na podstawie tej skargi, zapłacić rzeczony grzywny i wycofać ustanowioną przez nie gwarancji bankowej.
- 29 Tymczasem jak wskazał rzecznik generalny w pkt 37, 49 i 50 opinii, utrzymanie gwarancji bankowej, podobnie jak jej ustanowienie, podlega swobodnej ocenie danego przedsiębiorstwa z punktu widzenia jego interesów finansowych. W istocie żaden przepis prawa Unii nie uniemożliwia temu przedsiębiorstwu wycofania w każdej chwili ustanowionej przez nie gwarancji bankowej oraz zapłaty nałożonej grzywny, jeżeli ze względu na zmianę okoliczności w porównaniu z okolicznościami istniejącymi w dniu ustanowienia tej gwarancji rzeczony przedsiębiorstwo uważa, że rozwiązanie to jest dla niego bardziej korzystne. Może tak być w szczególności wówczas, gdy przebieg postępowania przed Sądem skłania dane przedsiębiorstwo do wniosku, że wyrok zostanie wydany w terminie

późniejszym niż termin przewidywany przez nie pierwotnie i że w związku z tym koszty gwarancji bankowej będą wyższe niż koszty, które owo przedsiębiorstwo pierwotnie przewidywało w chwili ustanowienia tej gwarancji.

- 30 Zważywszy w niniejszym przypadku, że po pierwsze we wrześniu 2009 r., to jest 43 miesiące po wniesieniu skarg w sprawach T-72/06 i T-79/06, nie otwarto jeszcze nawet procedury ustnej w tych sprawach, jak wynika z ustaleń dokonanych przez Sąd w pkt 63 zaskarżonego wyroku, a po drugie termin, który Gascogne sama uznała w skardze w pierwszej instancji za zwykły termin na rozpatrzenie skarg o stwierdzenie nieważności w dziedzinie konkurencji, wynosi właśnie 43 miesiące, należy stwierdzić, że najpóźniej we wrześniu 2009 r. Gascogne nie mogła nie wiedzieć, iż postępowania w tych sprawach znacznie wykroczą poza czas trwania przewidywany pierwotnie przez tę spółkę, oraz że mogła ona ponownie rozważyć zasadność utrzymania gwarancji bankowej z uwagi na dodatkowe koszty, jakie utrzymanie tej gwarancji mogło implikować.
- 31 W tych okolicznościach naruszenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06 nie jest decydującą przyczyną szkody poniesionej przez Gascogne w wyniku zapłaty kosztów gwarancji bankowej w okresie odpowiadającym przekroczeniu tego terminu. Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 58 opinii, taka szkoda wynika z samodzielnej decyzji Gascogne o utrzymaniu gwarancji bankowej przez cały czas trwania postępowania w tych sprawach pomimo skutków finansowych wynikających z tej decyzji.
- 32 Z powyższych rozważań wynika, że Sąd, uznając, iż istnieje wystarczająco bezpośredni związek przyczynowy między naruszeniem rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06 a stratą poniesioną przez Gascogne w wyniku zapłaty kosztów gwarancji bankowej w okresie, który odpowiada przekroczeniu tego terminu, naruszył prawo przy dokonywaniu wykładni pojęcia „związek przyczynowy”.
- 33 Wreszcie argumentacja Gascogne Sack Deutschland i Gascogne, zgodnie z którą w ramach sprawy C-138/17 P działanie wnoszącej odwołanie mogłoby zostać zakwalifikowane jako „nadużycie proceduralne”, nie może podważyć tej oceny.
- 34 Wprawdzie bowiem w wyrokach z dnia 26 listopada 2013 r., Gascogne Sack Deutschland/Komisja (C-40/12 P, EU:C:2013:768, pkt 102) i z dnia 26 listopada 2013 r., Groupe Gascogne/Komisja (C-58/12 P, EU:C:2013:770, pkt 96) Trybunał stwierdził naruszenie przez Sąd wymogów związanych z przestrzeganiem rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06, nie zmienia to jednak faktu, iż – jak podkreślił rzecznik generalny w pkt 60 opinii i wbrew twierdzeniom Gascogne Sack Deutschland i Gascogne – Trybunał nie uznał we wspomnianych wyrokach istnienia szkody wynikającej z takiego naruszenia.
- 35 Wprost przeciwnie, Trybunał orzekł, że żądanie naprawienia szkody spowodowanej nieprzestrzeganiem przez Sąd rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia powinno zostać złożone do samego Sądu i że do Sądu będzie należało dokonanie oceny – podczas badania dostarczonych w tym celu dowodów – zarówno materialnego charakteru podnoszonej szkody, jak i związku przyczynowego między szkodą a przewlekłością spornego postępowania sądowego (zob. podobnie wyroki: z dnia 26 listopada 2013 r., Gascogne Sack Deutschland/Komisja, C-40/12 P, EU:C:2013:768, pkt 90, 94; i z dnia 26 listopada 2013 r., Groupe Gascogne/Komisja, C-58/12 P, EU:C:2013:770, pkt 84, 88).
- 36 W konsekwencji, zważywszy, że zarzut ten powinien zostać uwzględniony, należy uchylić pkt 1 sentencji zaskarżonego wyroku bez konieczności orzekania w przedmiocie zarzutów drugiego i trzeciego podniesionych przez Unię Europejską na poparcie jej odwołania w sprawie C-138/17 P.

W przedmiocie trzech pierwszych zarzutów odwołania w sprawie C-146/17 P

- 37 W ramach zarzutów odwołania od pierwszego do trzeciego w sprawie C-146/17 P wnoszące odwołanie twierdzą, że Sąd naruszył prawo przy wykładni i stosowaniu zakazu orzekania ultra petita, przedstawił podwójne i wewnętrznie sprzeczne uzasadnienie w kwestii odszkodowania za poniesioną szkodę majątkową, jak również naruszył prawo wnoszących odwołanie do obrony.
- 38 Zważywszy, że zarzuty te odnoszą się do kwoty odszkodowania przyznanego przez Sąd z tytułu szkody majątkowej poniesionej w wyniku zapłaty przez Gascogne kosztów gwarancji bankowej w okresie odpowiadającym przekroczeniu rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia i że – jak wynika z pkt 36 niniejszego wyroku – pkt 1 sentencji zaskarżonego wyroku został uchylony, nie ma już potrzeby badania wspomnianych zarzutów.

W przedmiocie zarzutów odwołania czwartego i piątego w sprawie C-146/17 P

Argumenty stron

- 39 W zarzucie czwartym Gascogne Sack Deutschland i Gascogne, wnoszące odwołanie w sprawie C-146/17 P, podnoszą, że Sąd, orzekając, iż nie należało uwzględnić ich żądania naprawienia poniesionej szkody niemajątkowej, ponieważ zgodnie z orzecznictwem Trybunału wynikającym z wyroków z dnia 26 listopada 2013 r., Gascogne Sack Deutschland/Komisja (C-40/12 P, EU:C:2013:768) i z dnia 26 listopada 2013 r., Groupe Gascogne/Komisja (C-58/12 P, EU:C:2013:770) sąd Unii, rozpatrujący skargę o odszkodowanie lub zadośćuczynienie, nie może kwestionować kwoty grzywny ze względu na naruszenie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia, dopuścić się oczywistego naruszenia prawa przy dokonywaniu wykładni tego orzecznictwa.
- 40 Według wnoszących odwołanie z wyroków Trybunału wskazanych w pkt 39 niniejszego wyroku wynika, że przewlekłość postępowania przed Sądem nie pozwala na uchylenie lub obniżenie grzywny w ramach postępowania opartego na zasadzie nieograniczonego prawa orzekania, ponieważ rekompensata za szkodę związaną z tą przewlekłością powinna być przedmiotem postępowania ad hoc, jako że nadmierny czas trwania postępowania jest niezależny od tego, co było podstawą wymierzenia kary. Wyroki te nie wprowadzają więc żadnego związku między kwotą odszkodowania lub zadośćuczynienia, które może zostać przyznane w ramach skargi o odszkodowanie lub zadośćuczynienie z tytułu szkód poniesionych ze względu na przewlekłość postępowania przed Sądem, a kwotą grzywny nałożonej z powodu praktyk antykonkurencyjnych. Przeciwnie, podstawą stanowiska przyjętego w tych wyrokach przez Trybunał jest „absolutna hermetyczność” pomiędzy tymi dwoma elementami.
- 41 W zarzucie piątym Gascogne Sack Deutschland i Gascogne uważają, że Sąd, odmawiając uwzględnienia ich żądania naprawienia poniesionej szkody niemajątkowej na tej podstawie, że przyznanie takiego zadośćuczynienia – zważywszy na jego wysokość – prowadziłyby w rzeczywistości do zakwestionowania kwoty nałożonej na nie grzywny, pozbawił skuteczności i naruszył art. 256 ust. 1 TFUE i art. 340 ust. 2 TFUE, które mają właśnie na celu wprowadzenie skutecznych środków prawnych dla ofiar szkód wyrządzonych przez instytucje Unii, a zwłaszcza szkód wynikających z przewlekłości postępowania przed sądem Unii, i umożliwienie im uzyskania odpowiedniej i pełnej rekompensaty za poniesione szkody, oraz pozbawił skuteczności i naruszył prawo do skutecznego środka prawnego.
- 42 Unia Europejska, będąca drugą stroną postępowania odwoławczego w sprawie C-146/17 P, twierdzi, że zarzuty te są bezskuteczne, a w każdym razie bezzasadne.

Ocena Trybunału

- 43 W zarzutach czwartym i piątym wnoszące odwołanie kwestionują ocenę dokonaną przez Sąd w pkt 163 zaskarżonego wyroku.
- 44 Tymczasem jak wynika z pkt 155–165 zaskarżonego wyroku, taka ocena stanowi uzupełniający element uzasadnienia tego wyroku, zważywszy, że decyzja Sądu o nieuwzględnieniu wniosku o zadośćuczynienie w wysokości 500 000 EUR z tytułu poniesionej szkody niemajątkowej jest wystarczająco uzasadniona w pkt 160 tego wyroku, którego brzmienia wnoszące odwołanie nie podważają.
- 45 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecnictwem zarzuty skierowane przeciwko uzupełniającym elementom uzasadnienia orzeczenia Sądu nie mogą prowadzić do uchylenia tego orzeczenia, w związku z czym są bezskuteczne (wyrok z dnia 14 grudnia 2016 r., SV Capital/EUNB, C-577/15 P, EU:C:2016:947, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 46 W konsekwencji zarzuty czwarty i piąty należy oddalić jako bezskuteczne.

W przedmiocie zarzutu szóstego odwołania w sprawie C-146/17 P

Argumenty stron

- 47 W ramach zarzutu szóstego Gascogne Sack Deutschland i Gascogne twierdzą, że Sąd, zasądzając na rzecz każdej z nich zadośćuczynienie w wysokości 5000 EUR z tytułu poniesionej szkody niemajątkowej, podczas gdy Sąd, po pierwsze, uznał, że zasądzenie zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową nie może podważyć, nawet częściowo, kwoty grzywny nałożonej przez Komisję, a po drugie, wyraźnie uznał istnienie szkody niemajątkowej poniesionej przez wnoszące odwołanie, za którą – jak wskazano w pkt 165 zaskarżonego wyroku – należało przyznać zadośćuczynienie w świetle „wagi niedochowania rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia” oraz „zakresu skuteczności niniejszej skargi”, ewidentnie zaprzeczył sam sobie.
- 48 Unia Europejska uważa, że zarzut ten jest bezskuteczny, a w każdym razie bezzasadny.

Ocena Trybunału

- 49 W zarzucie szóstym wnoszące odwołanie twierdzą, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku jest wewnętrznie sprzeczne w dwóch miejscach.
- 50 W pierwszej kolejności, jeśli chodzi o argument, zgodnie z którym istnieje sprzeczność między pkt 161–164 zaskarżonego wyroku, z jednej strony, a pkt 165 tego wyroku, z drugiej strony, wystarczy wskazać, że jego sentencja w odniesieniu do przyznania wnoszącym odwołanie zadośćuczynienia w wysokości nieprzekraczającej 500 000 EUR jest – jak wynika z pkt 44 niniejszego wyroku – wystarczająco uzasadniona w pkt 160 zaskarżonego wyroku. W konsekwencji ów argument, którego celem jest podważenie pkt 161–165 zaskarżonego wyroku, jest bezskuteczny, w związku z czym zgodnie z orzecnictwem przywołanym w pkt 45 niniejszego wyroku należy go oddalić.
- 51 W drugiej kolejności, jeśli chodzi o argument, zgodnie z którym istnieje wewnętrzna sprzeczność w pkt 165 zaskarżonego wyroku, należy stwierdzić, że fakt, iż zadośćuczynienie przyznane przez Sąd z tytułu szkody niemajątkowej poniesionej przez wnoszące odwołanie z powodu niepewności w planowaniu podejmowanych decyzji oraz w zarządzaniu spółkami wynosi jedynie 5000 EUR, nie wyklucza tego, że Sąd wziął pod uwagę zakres naruszenia rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia i skuteczność niniejszej skargi.

- 52 Punkt 165 zaskarżonego wyroku nie jest więc obarczony wewnętrzną sprzecznością.
- 53 W konsekwencji zarzut szósty należy oddalić w części jako bezskuteczny, a w części jako bezzasadny.

W przedmiocie zarzutu siódmego odwołania w sprawie C-146/17 P

Argumenty stron

- 54 W zarzucie siódmym Gascogne Sack Deutschland i Gascogne podnoszą, że gdy Sąd poprzestał na stwierdzeniu – nie przedstawiając w tym względzie jakiegokolwiek uzasadnienia – po pierwsze w pkt 154 zaskarżonego wyroku, że „ustalenie naruszenia zasady rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia [...] byłoby, zważywszy na przedmiot i wagę tego naruszenia, wystarczające dla naprawienia podnoszonego [...] uszczerbku na reputacji”, a po drugie w pkt 165 zaskarżonego wyroku, że „odszkodowanie w wysokości 5000 EUR przyznane każdej ze skarżących stanowi odpowiednie odszkodowanie za szkodę, którą poniosły z powodu przedłużającego się stanu niepewności, w którym znalazły się w toku postępowania”, uchybił on niezaprzeczalnie spoczywającemu na nim obowiązкови uzasadnienia.
- 55 Unia Europejska wnosi o oddalenie tego zarzutu.

Ocena Trybunału

- 56 W zarzucie siódmym wnoszące odwołanie zarzucają Sądowi, że nie uzasadnił dostatecznie zaskarżonego wyroku.
- 57 W pierwszej kolejności, co się tyczy zastrzeżenia zmierzającego do zakwestionowania pkt 154 zaskarżonego wyroku, z pkt 151–154 tego wyroku, odnoszących się do domniemywanego naruszenia reputacji podnoszonego przez wnoszące odwołanie, a w szczególności z wyrażenia „w każdym razie” zawartego w pkt 154 tego wyroku, wynika, że ocena przedstawiona w rzeczonym pkt 154 stanowi motyw uzupełniający, zaś uzasadnienie zaprezentowane w pkt 153 zaskarżonego wyroku jest wystarczające, by oddalić roszczenie o zadośćuczynienie w odniesieniu do takiego domniemywanego naruszenia reputacji.
- 58 Zgodnie z orzecznictwem przywołanym w pkt 45 niniejszego wyroku zastrzeżenie to jest zatem bezskuteczne, w związku z czym należy je oddalić.
- 59 W drugiej kolejności, co się tyczy zastrzeżenia zmierzającego do zakwestionowania pkt 165 zaskarżonego wyroku, należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem uzasadnienie wyroku powinno przedstawiać w sposób jasny i jednoznaczny rozumowanie Sądu, pozwalając zainteresowanym na poznanie powodów wydanego orzeczenia, a Trybunałowi na dokonanie jego kontroli sądowej (wyrok z dnia 2 kwietnia 2009 r., France Télécom/Komisja, C-202/07 P, EU:C:2009:214, pkt 29 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 60 Ponadto należy przypomnieć, że w szczególnym kontekście skarg o odszkodowanie lub zadośćuczynienie Trybunał wielokrotnie orzekał, iż jeżeli Sąd stwierdzi wystąpienie szkody, tylko on jest właściwy do określenia, w granicach żądania, sposobu i zakresu naprawienia szkody. Jednakże aby Trybunał mógł sprawować kontrolę sądową nad wyrokami Sądu, wyroki te powinny być wystarczająco uzasadnione oraz – w odniesieniu do oceny szkody – wskazywać kryteria, które zostały uwzględnione w celu ustalenia przyjętej kwoty (wyrok z dnia 30 maja 2017 r., Safa Nicu Sepahan/Rada, C-45/15 P, EU:C:2017:402, pkt 50, 51 i przytoczone tam orzecznictwo).

- 61 Jak zauważył rzecznik generalny w pkt 100 opinii, Sąd w pierw przedstawił w wystarczający sposób w pkt 147–157 zaskarżonego wyroku powody, które skłoniły go do uznania, że niektóre elementy szkody niemajątkowej podnoszone przez wnoszące odwołanie zostały wykazane przez nie w sposób wymagany prawem, podczas gdy inne nie zostały w ten sposób wykazane. Sąd wskazał następnie w pkt 158 zaskarżonego wyroku, że w okolicznościach niniejszej sprawy stwierdzona szkoda niemajątkowa, mianowicie szkoda poniesiona w wyniku przedłużającego się stanu niepewności, w którym wnoszące odwołanie pozostawały w toku postępowania w sprawach T-72/06 i T-79/06, nie mogła zostać w całości naprawiona poprzez stwierdzenie naruszenia rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia. Wreszcie w pkt 159–164 zaskarżonego wyroku Sąd wskazał kryteria, jakie uwzględnił przy określaniu kwoty zadośćuczynienia.
- 62 W tych okolicznościach wnoszące odwołanie nie mogą zarzucać Sądowi, że uchybił spoczywającemu na nim obowiązki uzasadnienia, gdy orzekł on w pkt 165 zaskarżonego wyroku, że zadośćuczynienie w wysokości 5000 EUR przyznane każdej z wnoszących odwołanie stanowi – zważywszy w szczególności na zakres naruszenia rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia, ich zachowanie, konieczność zapewnienia poszanowania reguł konkurencji i skuteczność skargi w pierwszej instancji – odpowiednie zadośćuczynienie za szkodę, którą poniosły one z powodu przedłużającego się stanu niepewności, w którym znalazły się w toku postępowania w sprawach T-72/06 i T-79/06.
- 63 W konsekwencji zarzut siódmy należy oddalić w części jako bezskuteczny, a w części jako bezzasadny.
- 64 Z powyższych rozważań wynika, że odwołanie w sprawie C-146/17 P należy oddalić w całości.

W przedmiocie skargi do Sądu

- 65 Zgodnie z art. 61 akapit pierwszy statutu Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, jeżeli odwołanie jest zasadne, Trybunał uchyla orzeczenie Sądu. Może on wydać orzeczenie ostateczne w sprawie, jeśli stan postępowania na to pozwala, lub skierować sprawę do ponownego rozpoznania przez Sąd.
- 66 W niniejszej sprawie Trybunał uważa, że należy wydać ostateczne orzeczenie w przedmiocie skargi o odszkodowanie wniesionej do Sądu przez Gascogne Sack Deutschland i Gascogne w zakresie, w jakim zmierza ona do uzyskania naprawienia szkody poniesionej jakoby w wyniku zapłacenia kosztów gwarancji bankowej po upływie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06.
- 67 W tym względzie należy przypomnieć, że zgodnie z utrwalonym orzecznictwem powstanie pozaumownej odpowiedzialności Unii w rozumieniu art. 340 akapit drugi TFUE zależy od łącznego spełnienia przesłanek dotyczących bezprawności zachowania zarzucanego instytucjom Unii, rzeczywistości szkody oraz istnienia związku przyczynowego pomiędzy tym zachowaniem a podniesioną szkodą (wyrok z dnia 20 września 2016 r., Ledra Advertising i in./Komisja i EBC, od C-8/15 P do C-10/15 P, EU:C:2016:701, pkt 64 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 68 Jak przypomniał Sąd w pkt 53 zaskarżonego wyroku, jeżeli jedna z tych przesłanek nie jest spełniona, skargę należy w całości oddalić, bez konieczności badania pozostałych przesłanek powstania odpowiedzialności pozaumownej Unii (wyrok z dnia 14 października 1999 r., Atlanta/Wspólnota Europejska, C-104/97 P, EU:C:1999:498, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo). Ponadto sąd Unii nie jest zobowiązany do zbadania tych przesłanek w określonym porządku (wyrok z dnia 18 marca 2010 r., Trubowest Handel i Makarov/Rada i Komisja, C-419/08 P, EU:C:2010:147, pkt 42 i przytoczone tam orzecznictwo).

69 Ze względów wskazanych w pkt 22–32 niniejszego wyroku należy oddalić skargę o odszkodowanie wniesioną do Sądu przez Gascogne Sack Deutschland i Gascogne w zakresie, w jakim zmierza ona do uzyskania odszkodowania w wysokości 187 571 EUR z tytułu domniemywanej szkody majątkowej polegającej na zapłaceniu kosztów gwarancji bankowej po upływie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach T-72/06 i T-79/06.

W przedmiocie kosztów

70 Zgodnie z art. 184 § 2 regulaminu postępowania przed Trybunałem, jeżeli odwołanie jest zasadne i Trybunał wydaje orzeczenie kończące postępowanie w sprawie, rozstrzyga on również o kosztach.

71 Stosownie do art. 138 § 1 tego regulaminu, mającego zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie art. 184 § 1 wspomnianego regulaminu, kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę.

72 Ponieważ Unia Europejska wniosła o obciążenie Gascogne Sack Deutschland i Gascogne kosztami postępowania, a spółki te przegrały zarówno w postępowaniu odwoławczym w sprawie C-138/17 P, jak i w postępowaniu odwoławczym w sprawie C-146/17 P, należy obciążyć je, poza własnymi kosztami, również wszystkimi kosztami poniesionymi przez Unię Europejską w ramach tych dwóch postępowań odwoławczych.

73 Zgodnie z art. 138 § 3 regulaminu postępowania Unia Europejska z jednej strony oraz Gascogne Sack Deutschland i Gascogne z drugiej strony pokrywają własne koszty związane z postępowaniem w pierwszej instancji.

74 Artykuł 140 § 1 regulaminu postępowania, mający zastosowanie do postępowania odwoławczego na podstawie art. 184 § 1 tego regulaminu, stanowi, że państwa członkowskie i instytucje interweniujące w sprawie pokrywają własne koszty. Ponadto zgodnie z art. 184 § 4 regulaminu postępowania, jeżeli interwenient w pierwszej instancji, który nie wniósł odwołania, bierze udział w postępowaniu przed Trybunałem na etapie pisemnym lub ustnym, Trybunał może zdecydować, że pokrywa on własne koszty.

75 Komisja, która występowała w charakterze interwenienta w pierwszej instancji i która brał udział w etapie pisemnym postępowania odwoławczego w sprawie C-138/17 P, pokrywa własne koszty zarówno w postępowaniu w pierwszej instancji, jak i w ramach postępowania odwoławczego w sprawie C-138/17 P.

Z powyższych względów Trybunał (pierwsza izba) orzeka, co następuje:

- 1) **Uchyła się pkt 1 sentencji wyroku Sądu Unii Europejskiej z dnia 10 stycznia 2017 r., Gascogne Sack Deutschland i Gascogne/Unia Europejska (T-577/14, EU:T:2017:1).**
- 2) **Oddała się odwołanie w sprawie C-146/17 P wniesione przez Gascogne Sack Deutschland GmbH i Gascogne SA.**
- 3) **Oddała się skargę o odszkodowanie wniesioną przez Gascogne Sack Deutschland GmbH i Gascogne SA w zakresie, w jakim zmierza ona do uzyskania odszkodowania w wysokości 187 571 EUR z tytułu domniemywanej szkody majątkowej polegającej na zapłaceniu kosztów gwarancji bankowej po upływie rozsądnego terminu na wydanie orzeczenia w sprawach, w których wydano wyroki z dnia 16 listopada 2011 r., Groupe Gascogne/Komisja (T-72/06, niepublikowany, EU:T:2011:671) i z dnia 16 listopada 2011 r., Sachsa Verpackung/Komisja (T-79/06, niepublikowany, EU:T:2011:674).**

- 4) Gascogne Sack Deutschland GmbH i Gascogne SA pokrywają, poza własnymi kosztami, wszystkie koszty poniesione przez Unię Europejską, reprezentowaną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, w ramach niniejszych postępowań odwoławczych, jak również własne koszty poniesione w postępowaniu w pierwszej instancji.
- 5) Unia Europejska, reprezentowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, pokrywa własne koszty poniesione w postępowaniu w pierwszej instancji.
- 6) Komisja Europejska pokrywa własne koszty zarówno w postępowaniu w pierwszej instancji, jak i w ramach postępowania odwoławczego w sprawie C-138/17 P.

Podpisy